

Відгук

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Полінкевич Оксани Миколаївни

на дисертаційну роботу **Коваленко Катерини Сергіївни**

«Диверсифікація товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Глобалізаційні процеси на світових товарних і регіональних ринках, прискорення та посилення регіональної економічної інтеграції, зростання рівня інтернаціоналізації діяльності підприємств актуалізують питання вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності на всіх рівнях – глобальному, наднаціональному, міждержавному, національному та корпоративному. Одним з пріоритетних напрямів цього процесу є диверсифікація товаропотоків. При цьому кожна країна прагне оптимізувати власні товарну та географічну структури торгівлі товарами, послугами та об'єктами інтелектуальної праці, що вимагає правильного вибору методів, шляхів і напрямків здійснення диверсифікаційного процесу в зовнішній торгівлі.

Диверсифікація товаропотоків на підприємствах продиктована об'єктивними причинами, найважливішими з яких є отримання додаткових вигод як фінансового, так і нефінансового характеру. Незважаючи на те, що диверсифікація як економічний процес є не новим, а прикладів її застосування є значна кількість, сучасні тенденції розвитку економіки вимагають додаткового вивчення цього економічного поняття у сукупності та взаємодії з категорією «товаропотоки».

Незважаючи на значні досягнення в досліджуваній сфері, недостатньо розкритим в сучасній науковій та прикладній літературі залишається проблема управління диверсифікацією товаропотоків. До сьогодні не сформовано

загального методу оцінювання ефективності застосування диверсифікації товаропотоків, в повному обсязі не класифіковано витрат, пов'язаних із диверсифікацією товаропотоків на підприємстві. Більшість напрямів розвитку диверсифікації як категорії є загальними і не відображають її значимість для кожної ситуації. Потреба в подальшій розробці та удосконаленні диверсифікації товаропотоків зумовлюють актуальність дисертаційної роботи Коваленко К.С.

Актуальність теми дисертації підтверджується її відповідністю науковому напрямку кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка» «Механізми управління корпоративними фінансовими потоками в умовах глобалізації ринків», дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи «Механізми управління корпоративними фінансовими потоками в умовах глобалізації ринків», де автором обгрунтовано застосування диверсифікації як методу зменшення рівня природних, політичних, комерційних та валютних ризиків та при виконанні науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Формування системи управління діяльністю організації на засадах врахування інтересів стейкхолдерів», де автором розвинуто метод управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення, застосування якого дає можливість розглядати систему управління як сукупність двох взаємозалежних елементів: управління логістичними процесами та управління підприємством через проекти.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків й рекомендацій, сформульованих у дисертації

Поставлена у дисертації здобувачем мета – досягнута, а визначені відповідно до неї завдання – вирішені. Отримані автором наукові результати сформувані висновки характеризуються високим рівнем обгрунтованості і достовірності, що підтверджені використанням загальнонаукових методів

дослідження, зокрема: теоретичне узагальнення, систематизація та порівняльний аналіз (для визначення сутності категорій «диверсифікація», «товаропотоки» та «зовнішньоекономічна діяльність», формування класифікації, визначення характеристик, видів та складових цих категорій – розділ 1, підр. 1.1., 1.2.); морфологічний аналіз – для уточнення понятійно-категорійного апарату під час виконання роботи (усі розділи дисертації); групування дослідження ефективності диверсифікації товаропотоків (підр. 1.3.) бізнес-планування (для обґрунтування доцільності диверсифікації – розділ 2, підр. 2.3.); аналітичний і структурно-логічний (для аналізування диверсифікації товаропотоків на підприємствах з виробництва харчових продуктів – розділ 3, підр. 3.2.); аналогове моделювання – для розроблення методики розрахунку ефективності диверсифікації та унаочнення результатів моделювання (розділ 3, підр. 3.3.); табличний та графічний – для наочного представлення теоретико-прикладного матеріалу роботи (усі розділи дисертації); аналіз і синтез – для вивчення об'єкта і предмета дослідження (усі розділи дисертації).

Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації свідчить їх апробація на 9 міжнародних та науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота Коваленко К.С. за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам і вирізняється самостійністю та завершеністю. Автору вдалось аргументовано та переконливо довести вірність провідної ідеї, суть якої зводиться до використання дивергентного методу оцінювання ефективності диверсифікації товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств, управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення.

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в роботі, достатньо обґрунтовані і підкріплені результатами аналізу значної кількості наукових джерел та інформації щодо діяльності шістьох успішних

підприємств з широкою продуктовою диверсифікацією. Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, засвідчує логічність та завершеність дослідження і відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

У першому розділі «Теоретичні основи диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності» наведені трактування поглядів науковців, які займались вивченням категорії «товаропотоки» (с. 26–29), сформовано основні характеристики товаропотоків, визначено, що товаропотокам в ЗЕД притаманні як загальні так і специфічні характеристики, які групувано за кількісними та якісними ознаками (с. 31–35), досліджено поняття «диверсифікація» та її види (с. 35–62, додаток А), визначено підходи до оцінювання ефективності диверсифікації товаропотоків в зовнішньоекономічній діяльності (с. 62–81).

В другому розділі дисертації «Аналізування товаропотоків підприємств з виробництва харчових продуктів» представлено огляд особливостей харчових вітчизняних та міжнародних товаропотоків (с. 82–103) та здійснено дослідження товаропотоків диверсифікованих підприємств на основі моделі ADL/LC (с. 104–123).

Третій розділ «Удосконалення організаційно-методичних засад здійснення диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності підприємств» присвячений визначенню заходів щодо підвищення ефективності диверсифікації товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності. Сформовано два методи управління диверсифікацією товаропотоків залежно від елемента розширення: управління логістичними процесами та управління підприємством через проекти (с. 161–167), подано структуру диверсифікації товаропотоків підприємств зовнішньоекономічної діяльності (с. 168), доповнено процес стратегічного управління елементами формулювання стратегії диверсифікації товаропотоків, реалізації стратегії та проектами (с. 170).

Дисертація написано грамотно, стиль викладу в ній матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує легкість і доступність їхнього сприйняття для читача. Дисертація насичена термінологією, у той час терміни псевдонаукового характеру відсутні. Робота характеризується однозначністю, точністю викладу фактів.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова значимість результатів дисертації Коваленко К.С. полягає у розробленні теоретико-методичних положень щодо диверсифікації товаропотоків підприємств зовнішньоекономічної діяльності.

Зі змісту роботи, автореферату опанованої праці та опублікованих здобувачем наукових праць випливає, що основні наукові положення, висновки і пропозиції сформовані автором самостійно та відображають його особистий внесок. Результатами дисертаційної роботи Коваленко К.С., які характеризуються науковою новизною, є:

- дивергентний метод оцінювання ефективності диверсифікації товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств, який дозволяє здійснити оцінювання диверсифікації товаропотоків з позиції оптимальності часу реалізації, глибини впровадження, способу організації та максимізації фінансових та нефінансових результатів (с. 185–192 дисертації, с. 12–14 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 1, 4, 5, 7, 12 (див. автореферат);

- типологія товаропотоків підприємств, яка удосконалена з врахуванням специфіки товару та специфіки потоку, в останній з яких наведено класифікацію товаропотоків за регіональною ознакою та ідентифіковано характеристики національних та міжнародних товаропотоків (с. 35–62 дисертації, с. 5 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 2, 3, 13 (див. автореферат);

- процес кластеризації витрат при диверсифікації товаропотоків підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, удосконалення якого полягає у виділенні витрат залежно від рівня глибини диверсифікації, та розмежуванні

витрат на розроблення диверсифікації та витрат на впровадження диверсифікації товаропотоків. (с. 142–161 дисертації, с. 12 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 15 (див. автореферат);

- розвинуте трактування категорії «товаропотік», яке окреслює мультисторонній (вхідний та вихідний) рух визначеної кількості та асортиментного складу товарів від виробника до споживача за певний період часу відповідним транспортом включаючи всі ланки дистрибуції, в процесі виконання логістичних операцій (с. 25–35 дисертації, с. 5 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 6, 96 13, 14 (див. автореферат);

- розвиток методичних підходів до управління диверсифікацією товаропотоків у зовнішньоекономічній діяльності підприємств на засадах врахування елемента розширення, застосування яких дозволяє розглядати систему управління у спектрі двох пов'язаних елементів: управління логістичними процесами та управління підприємством через проекти (с. 162-182 дисертації, с. 14 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 8, 17 (див. автореферат).

Достовірність досліджень, повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертації працях

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, в т.ч. наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань, статистична інформація, результати експертних досліджень, економічні огляди, інформація облікової, фінансової та управлінської звітності вітчизняних підприємств, Інтернет-ресурси, а також нормативно-правові акти органів державної влади.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання керівництвом підприємств з виробництва харчових продуктів

розроблених теоретичних положень і прикладних рекомендацій щодо впровадження, управління та оцінювання ефективності диверсифікації товаропотоків.

Основні результати дисертаційної роботи впровадженні у діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема: ТОВ «Аква-Поляна» (довідка № 674 від 16.12.2016 р.), ТзОВ «Напої Плюс» (довідка № 104 від 19.11.2016 р.).

Матеріали дисертаційної роботи використовувались у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» під час викладання дисциплін «Управління проектами» та «Логістичні системи» (для студентів усіх форм навчання спеціальності 075 «Маркетинг») (довідка № 67-01-1498 від 15.09.2017 р.).

Повнота викладу основних положень та висновків, мова і стиль дисертації

Основні положення за результатами дисертаційного дослідження опубліковано у 17 наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України (з них 5 у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та 9 тез доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 4,74 д. а., з яких особисто автору належить 4,16 д. а.

Наукові публікації в повній мірі висвітлюють найважливіші аспекти дисертаційної роботи та розкривають її зміст.

Дисертація написана українською мовою в офіційно-діловому стилі, що відповідає вимогам до даного виду наукових праць. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, мето та завданнями.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи отримані здобувачем Коваленко К.С. результати виконаного нею дослідження, їх наукову та практичну цінність, у той же час необхідно вказати на такі недоліки та зауваження дискусійного характеру:

1. На с. 95 зроблено висновок про спад експортних та імпорتنих потоків у 2007 та 2009 роках. Проте у табл. 2.3, табл. 2.4, табл. 2.5 та на рис. 2.5 цей часовий період відсутній. Крім того на більшості підприємств 2009 рік є роком диверсифікації. Тому у табличні та графічні форми його варто зазначити.

2. На с. 106 відзначено, що кожній характеристиці присвоєно коефіцієнт вагомості за допомогою експертної комісії. Проте не показана методологічного добору експертної комісії та рівень узгодженості їхніх думок.

3. Не зрозумілим є твердження, відповідно до якого автор добирає 6 найуспішніших компаній з широкою продуктовою диверсифікацією (с. 106). Автор не висвітлив критерії віднесення до цієї групи підприємств та їх відбору.

4. На с. 108 (табл. 2.11), с. 114 (табл. 2.13), с. 119 (табл. 2.14) подано характеристики оцінки рейтингу конкурентоспроможності позицій видів бізнесу, хоча не вказано критерії відбору цих характеристик, не обґрунтовано вибір експертів для дослідження.

5. У роботі автор оперує поняттям «галузь», який, на нашу думку, варто замінити на сектор економіки або вид економічної діяльності, спираючись на Національний класифікатор України видів економічної діяльності та втратою чинності Загального класифікатора галузей народного господарства України.

6. Не зрозумілою є позиція автора щодо вибору періоду для аналізу до диверсифікації та після (с. 148–158). Варто було би чіткіше обґрунтувати кількість періодів для аналізу.

7. На с. 3.16 подано механізм впровадження стратегії диверсифікації товаропотоків підприємстві. Проте рисунок відображає лише етапи, а не розкриває сам механізм.

8. На с. 168 (рис. 3.19) варто було би подати три рівні диверсифікації товаропотоків підприємств.

Загальний висновок про дисертацію

Дисертаційна робота Коваленко Катерини Сергіївни на тему: «Диверсифікація товаропотоків підприємств в зовнішньоекономічній діяльності» є завершеною науковою працею, самостійно виконаною на належному теоретичному і методичному рівні. Викладені в дисертаційній роботі пропозиції та рекомендації характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність. Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертації. Здобувач показала здатність до проведення наукових досліджень у галузі економіки.

Зміст дисертації повністю відповідає вимогам п.п. 9, 11 і 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор, Коваленко Катерина Сергіївна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економік та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економіки, безпеки

та інноваційної діяльності підприємства

Східноєвропейського національного університету

імені Лесі Українки

О.М. Полінкевич

